

В одному з найвідоміших своїх віршів Богдан Задура пише: «ніколи мене не тягнуло до старшаків... це мала бути моя компанія а я волію гратися». І слушно: компанія Богданових перекладачів із року в рік молодшає. Колись його перекладав Дмитро Павличко. Потім Микола Рябчук. Потім Андрій Бондар. Тепер – Андрій Любка. Не сумніваюся, що незабаром знайдуться і ще молодші – ті, хто сьогодні лише вчиться ставити перші крапки над своїми першими «і».

Що зовсім не означає, ніби поезія Задури «дитинна». Просто – як кожна чесна гра – вона не напускає довкола себе семантичного туману, не вдає, наче є чимось важливішим, ніж є, і не тужиться сказати більше (або менше), ніж може. Як і сам Задура не міфологізує власний образ, а зводить його до людини, зайнятої звичною щоденною справою – писанням віршів. Через це його «лірика факту» і звучить так по-людськи та водночас не дає безслідно зникнути тисячам дрібниць, з яких, власне, і складається життя. Життя, в якому все найкраще завжди попереду, а все найгірше – позаду. І в жодному разі не навпаки.

Олександр Бойченко

ISBN 978-617-614-101-3

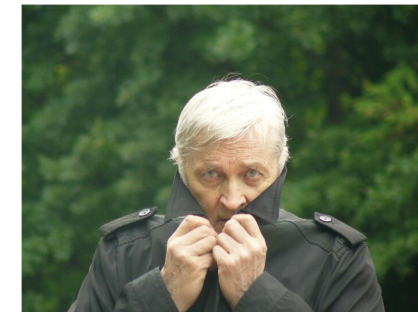

Видавництво "Книги – XXI"

БОГДАН ЗАДУРА

НАЙГІРШЕ ПОЗАДУ

Марек Сєрґуш Задура

Богдан Задура
(1945 р.н.)

польський поет, прозаїк, перекладач, літературний критик, головний редактор найавторитетнішого польського часопису «Twórczość». Автор 30 збірок віршів, 7 книжок прози, лауреат багатьох літературних відзнак, зокрема – нагород імені Станіслава П'єнтака (1994) і Юзефа Чеховіча (2010), премій «Київські лаври» (2010) та Silesius (2011). Почесний громадянин міста Пулави. Перекладає з української, угорської та англійської мов. Найбільший популяризатор української літератури в Польщі. Живе у Варшаві й Пулавах.

Богдан ЗАДУРА

НАЙГІРЦЕ ПОЗАДУ

З польської переклав Андрій Любка

ББК 84(4Пол)6-83адура-5
З 158

Задура Богдан

Найгірше позаду. Поезії / Переклав з польської
Андрій Любка; редактор Олександр Бойченко. –
Чернівці: Книги – XXI, 2015. – 164 с.

ISBN 978-617-614-101-3

«Найгірше позаду» пропонує увазі читача вибрані вірші з п'яти останніх збірок Богдана Задури («Питання часу», «Усе», «Нічне життя», «Воскресіння пташки» та «Крапка над і»), таким чином показуючи творчість поета у різноманітні й часовій еволюції. Задура є одним із найважливіших сучасних польських поетів. Попри 70-річний вік його називають молодим і викличним експериментатором. Життя, спогади, чорний гумор, спортивні події й телевізійні шоу, інфаркт, лікарі й ліки – у цих віршах є все, але найбільше в них щирості, простоти і вдумливої іронії. Для найширшого кола читачів.

ББК 84(4Пол)6-83адура-5

Книгу видано за підтримки
польського Інституту Книжки – Програма перекладів ©POLAND
та Польського інституту в Києві

Польський
Інститут
Київ

Усі права застережено. Відтворювати будь-яку частину цього видання у будь-якій формі та в будь-який спосіб, у тому числі електронно, без письмової згоди правовласників заборонено.

© Copyright by Biuro Literackie.

© Книги – XXI, 2015, *видання українською мовою*

© Андрій Любка, 2015, *переклад*

© Анна Стюпіна, 2015, *обкладинка*

© Василь Дроняк, 2015, *макет*

Зміст

Перший від 1963 року вірш без цигарок	7
Доктори	14
Редукція	28
Чому вони брешуть	29
Australian Open	30
Сумнів	32
Заборонено	34
Тягне вовка до лісу	36
Формалізм	37
Залицяння	38
[смерть]	40
З Африки	41
Тест на старість	42
У мовленні й на письмі	43
Майже дежавю	44
Розтроєний	45
Любовні вірші	46
Найкоротше оповідання Дарека Фокса	47
Представництво влітку	48
Кореспонденція	49
[і ще тільки помре Генрик]	50
Віровизнання молодой послушниці	51
Кошмар	52
Профілактика	53
Непридатність	54
Баланс	55
Мої вісімнадцятки	56
Готель «Україна»	58

Нічне життя на початку квітня 2009	63
Свято весни	79
Вид із вікна	80
Автограф	81
Тропік Рака	82
Питання часу	83
«На цій фотографії...»	84
Кому	85
П'ятдесятирічний чоловік гасить цигарку	86
From Austria and Hungary with Love (and Sorrow)	87
Схематизм	88
Листівка для Василя Махна	91
Той для кого	95
[після скриньки з пандорою]	96
Аж страшно подумати	97
Що мені залишилося з університету	98
Екран	101
Трамплін	102
З чого я виріс	104
Сьогодні	106
Outlook Express	107
Я побачив	109
Салон (чоловічо-жіночий)	110
Прикус	111
Вимираючі види	113
На іноземні мови	115
[тіла містичні]	116
Американська кузінка	117
[Зачаті під час жалоби]	118

Мої компроміси	119
Прихована рима	125
Підозріла компанія	127
Шенген	128
Інша кімната	129
Чотири жінки	130
Сумнів	137
«З пустого неба...»	138
«Чи канібалізм...»	139
Молитва феміністки	140
Якби знала	141
Темновидіння	142
Дурні думки	143
Осінь Дон Жуана	144
«Коли нахилившись...»	145
Рік Шопена	146
Воскресіння пташки	150
Збіг	153
Пролісок	156
Поезія, що виховує	158
Quo vadis	159
Вже	160
Найгірше позаду	161

Перший від 1963 року вірш без цигарок

добрий боже
сонячного травневого ранку 2013
(дві тисячі тринадцятого
а не двотисячного тринадцятого)
ти давав мені шанс
відійти в повноті
розумових сил

(щодо фізичних
повнота певно була би
повним перебільшенням)

і погані люди
це звели нанівець

звели нанівець мій шанс
відійти на робочому місці
що завжди більш похвально
і менш ніяково
ніж смерть у якомусь ліжку

відійти
біля відчиненого вікна
за яким співали
птахи
над клавіатурою комп'ютера
на середині речення про
книжку українського письменника
яку я перекладав усе життя
(ну гаразд пів
усе життя він її писав
і ще не закінчив)
«Напівсонні листи з Діамантової Імперії
й Королівства Північної Землі»

якби сталося так
то може б нарешті хтось у Польщі її видав

а погані люди
це звели нанівець

передусім
ця жахлива жінка
Анета Вятр
яка знала
куди треба дзвонити
і спочатку подзвонила
а щойно потім
зі стільця з якого я впав
зняла подушку
скрутила її
і підклала мені
під голову

і не могла дочекатися
аж я мусив її заспокоювати
скільки минуло відколи ти подзвонила
три хвилини ну максимум п'ять
станція швидкої на вулиці Гожій
відповідала вона
протягом п'яти хвилин
повинні бути

ну і цей парамедик
двадцятикількарічний
який весь час дзвонив у лікарню
і наказав мені проковтнути
аспірин
(так не запиваючи?)
ледь не зірвалося мені з язика
але я стримався
бо для мене це взагалі не проблема

але я таки спитав
чи перед тим розжувати)
і вдавав що не чує
запитання які в мене шанси
вийти з цього

ох і повільний
говорив він радше до себе
ніж до мене вже в кареті швидкої
і коли я запитав що він має на увазі
нарешті відповів
що пульс нижче
40

а оскільки карета
це якесь погане слово
то заслужив на горіхи й водій
який між вулицями Вейською
і Спартанською не зупинився
жодного разу лише різко гальмував
на перехрестях
як я здогадувався
бо нічого не бачив

важко було
втриматися
бо ручки на бильцях
нош
були рухомими

мені здавалося
що людині з інфарктом
пасувала би тиша
а мене везли
з сиреною
як гроші
з банку до банку

лише без ескорту
поліції

перед приймальним покоєм
чекав урочистий кортеж
у зелених? халатах
коридор
і мармуровий ліфт
і коридор

і хтось із персоналу
підняв наді мною простирадло
і два рази пройшовся
лезом для гоління
по моїй пубертатній волосні
праворуч над пахом
а може в повітрі
над нею

усе на ходу

і вони сказали мені
акуратно пересунутися
з ліжка на стіл
а долоні покласти
під сідниці
а стіл здавався мені
великим як пасовище
чи вівтар

наді мною
було щось що я називав об'єктивом
мене дивувало
що він обв'язаний
фольгою

праворуч
чоловік у халаті
і важкому свинцевому
фартуху
у товаристві
кількох жінок
певної миті
підняв догори руки

немов концентрувався
а мабуть просто хотів
дати влягтися
фартухові

він нагадав мені
Генрика в дверях
з квартири на балкон
на п'ятому поверсі на вулиці Відок
який жестом піднятих
відкритих долонь
проводжав своїх гостей
доходячи до Ротонди
треба було зупинитися
обернутися відшукати його силует
і помахати йому
і так майже
п'ятдесят років

він говорив
про знеболення
відчуття холоду
тимчасовий біль

зліва над головою
стояли три
чорно-білі монітори
мало бачити

треба розуміти
я не зміг прочитати
ті зображення

обличчям хірурга
скочувалися великі краплі поту
майже як годину тому
скочувалися моїм
коли я впав зі стільця

й одної миті
він сказав
ну що ж ми полагодили
ту артерію відповідальну за інфаркт

він використав множину
але правду кажучи
був як Анета Вятр
тільки що я не знаю
його прізвища

така можливість
втекла мені з-під самого носа
не лише
похвально
а й швидко
і безболісно
бо єдине що мене боліло
це розбита
об підлогу голова

і щось ще

добрий боже
ти дав мені шанс бути добрим сином
і померти у молодшому віці ніж помер мій батько

але погані люди
все звели нанівець
як-от жахлива жінка
Анета Вятр

якби я використав цей шанс
то може і був би добрим сином
але мабуть не найкращим батьком

і приятелем і чоловіком і друзякою
і садівником але до біса ці пеларгонії
які б не мали кому похвалитися своїм цвітом

тож добрий боже оскільки цього разу не вийшло
то перш ніж настане наступний усім
хто так перейнявся
вже без твоєї помочі і благословення
дай так залити сала за шкіру так прикурити
усім разом і кожному окремо

щоб крім крихти жалю вони відчули полегшення

Доктори

Ельжбета приносить мені іспанські полуниці
наступного разу я кажу що хоч це й абсурдно
але я майже впевнений що кров у моїй сечі
якраз від них Хтось інший приносить
то морозиво то склероз як воно називається
не катеначо катеначо це система оборони
в італійському футболі тож є інше слово
на цей заморожений фруктовий сік

і не собрано собрано це іспанське бренді
ага сорбет Її ім'я не належить вживати у цьому вірші
лікар Гіпокрит на її думку радить його замовчати
primum non nocere такий діє принцип
як *noli me tangere* і дефібрилятор
мені не потрібен жодної кардіоверсії
хоча тут стільки пасток аблюція абляція

на мить утім повернімося до полуниць
бо я знав бачив що повівся як
кретин і що не хотячи зробив їй прикрість
тож відкриваємо їмо що буде те буде
полуниці з кунжутом а коли виходять
Ельжбета з Анджеєм щоб встигнути перед смерком
а може перед дощем
а може перед бурею
те що залишилося віддаю сусідові

пекар з-під Варшави ніхто його не провідус
потрапив сюди того ж дня що й я
і ми розговорилися він розповів що майже все
життя прожив у Понятовій тому Пулави
знає добре пекар це гарна професія
краща ніж письменник так я вважаю
шкодуючи що не маю диктофона
бо ніхто мені не повірить що цей чоловіча

міг би з таким же успіхом прожити ціле життя
в якомусь романі Веслава Мислівського

це за коронарографію з якої навіть дружини лікарів
роблять коронографію Національний Фонд Здоров'я
платить лікарні не за кількість стентів
а 12 тисяч злотих на дорозі не валяються
тому я буду тут удруге
тому я є тут удруге
тому я був тут удруге
раз мене привезли
а раз і сам сюди приїду
коли задзвонять
через місяць
через два

Януш приходить із Дареком
приносить мені свою книжку «Дванадцять днів»
подумати тільки це могла бути остання
збірка віршів яку я прочитаю
на цьому прекрасному світі
а є першою після
якби мені показав перед друком
у відмінюванні прізвища автора
«Самотнього кедра»
Тіводор Костка Чонтварі
не було б помилки
бо щоби було «музей Чонтварі Костки»
ім'я цього художника мало би
бути Чонтваря Костка

Його найвідоміші твори постали за кілька років до смерті, в 1904-1909 рр. Загалом він намалював понад сто картин. За життя, попри певний успіх у Парижі, він не тішився визнанням в Угорщині. Його не розуміли, навіть подекуди висміювали. Причиною цього був його нетиповий – як на ті часи – спосіб життя: художник

*не пив (!), не палив, був вегетаріанцем і пацифістом.
З року в рік ознаки психічної хвороби ставали все
помітнішими.*

завдяки тобі угорський форум історія заходить
на нове коло Це майже мої вірші
написані майже тридцять років тому
через майже тридцять років
це приємно коли хтось тебе травестує
у вірші «На Ланцюговому мості»
Я. Д. читає мій «Будапешт»
шукаючи справжнього життя
але менше з тим
професор Волош з вірша Я. Д.
«Дорога в Печ і назад»
це Роберт Волош з гуртожитку
на Менеші тож зробив академічну
кар'єру і викладає в Печі
а та дівчина Коті що
стала його дружиною що з нею?
колись я обходив увесь Будапешт
у пошуках їхньої квартири
і не було вулиці
на якій мала стояти ця нова багатоповерхівка
бо Роберт дав мені адресу будівництва
в Печі у 86-му я повертався з Ференцом Шантою
він здавався мені страшно старим
а мав неповних шістдесят років
(дожив до вісімдесяти двох)
у нього затерпала нога і всю мандрівку
я пильнував щоб він не заснув
за кермом
ми їхали вздовж Дунаю
широко розлитого праворуч
ніч була місячна й тепла
один із найпрекрасніших
пейзажів на Землі

лежу на кушетці ніби лежу на пляжі
у світлі вечора що поволі надходить
обличчям до стіни
з рукою під головою
з гелем на груднині
й ребрах

хіба це не гарна назва ехо серця
відчуваю стегном через халат тіло
молодої лікарки
їздить голівкою по моїй шкірі
втискає в ребра
прикладає її під різними кутами
я не бачу монітора

як успіхи питає
молоду лікарку
молодий лікар
а тепер ти спробуй
каже йому
молода лікарка

нічого мені не скажуть
бо небагато знають
лише навчаються
тому мушу зачекати
на пані професорку

і раптом
він перекручує
хотілося б сказати
якусь крутилку
якийсь потенціометр
а може натискає клавішу
ноутбука

і ніби море б'ється об берег
ніби кров із шипінням
лиже пісок
ніби переливається
через клапани
ніби в цій звичайності
нарешті щось
надзвичайне

слухаючи
власне серце
почуваюся
ніби дивлюся «Одіссею» Стенлі Кубріка
ніби слухаю
океан

уперше вражений
уперше приголомшений
більше ніж колись
у Великому Каньйоні
коли дивлячись із літака сесна
на червоні скелі внизу
я думав що тут легше
повірити в Бога
ніж у те що тут можуть
жити індіанці

знаю що це через підсилювачі
але ці барабани щіточки
литаври
вони не для людини
вони не співмірні з життям
вони не співмірні зі смертю

зрештою це хороша лікарня ніхто тут не вмирає
принаймні на виду і за ширмами також
надмірно ніхто не стогне

хоча з огляду на хропіння
розсудливіше засинати
раніше за інших

«тести добрі тобі їх треба мільйон»
Джон Ешбері знав це
сорок років тому
за півгодини вони вже будуть неактуальними
з кожною годиною
треба їх усе більше
бо світ рухається вперед

о шостій ранку
нічого не вкладаєш під пахву
над тобою стоїть
жінка з пістолетиком
націленим у твоє
чоло
на якому напевно
з'являється плямка
світла
а потім
цифри на дисплеї
електронного
термометра

ніякої ртуті
ніякого скла
ніякої дезінфекції
лише коли вперше
неприємні асоціації

так само як браслет
із штрих-кодом
на лівій руці
асоціюється з чимось
не найкращим

цікаво
чи в найгіршому випадку
його переносять з руки на ногу
стільки фільмів особливо про злочинців
з видом на як воно називається?
колись це була просто трупарня
а як назвати морг інакше
ну ні не крематорій
крематорій це
до старого з піддувала
іскорка моргнула
довго музика не грала
бо коротка була
ага прозекторій стільки фільмів із кадрами
прозекторію холодильника
з висувними шухлядами
де з-під простирадел
стирчать ступні
і до великого пальця причеплено
папірчик
ідентифікаційну картку

я можу ворушити пальцями
stenting ovation лежачи
з випростуваною дванадцять годин поспіль
ногою яку мені не можна згинати
цього разу – вдруге – без електродів
без моніторингу
відразу
у звичайній палаті
як то після планової процедури

ангіопластика
як коренепластика
як металоластика

цей місцевий тиск справляє враження
16 атмосфер розпирають кульку
а в автомобільному колесі наскільки пам'ятаю
спереду було 1,8
а ззаду 2,3

втім може це інші одиниці виміру

лежиш спокійно дрімаєш
а кров собі витікає даремно проливається
ні за кого
з паху всотується в марлю напірник ковдру
Рим урятували гуси а тебе качка
зкладаючи яку під ковдру
бачиш що коїться
і кличеш медсестру
а вона лікаря
а лікар тобі куб
із марлі ставить
і приклеює смужкою
лейкопластиру через сідницю
використовуючи важіль

через годину
лейкопластир скручується
врізається в тіло
не заснеш
не заснеш
не вийдеш
у суботу
не вийдеш
у неділю
ти вже знаєш
що у вихідні
звідси не виходять

цього разу
ти мав бути тут
два дні

у четвер увечері
чергував Цезарій Сосновський
він мав візитку в кишені
халата
а може й представився
що він не мій лікуючий
хтось інший
мій лікуючий лікар
про Цезарія Сосновського
скажу Анджеєві

доктор Сосновський приймає на Спартанській
доктор Сосновський працює на Спартанській
доктор Сосновський прасує на Спартанській

Кардіологічний Інститут носить ім'я Примаса
Кардіологічний Інститут носить гасло з Примаса
Якщо Примас то відомо Примас Тисячоліття
Якщо Примас то відомо що розуміється на всьому

Перепишімо вікопомні слова зі стіни:

«До хворого треба підходити не лише
зі знаннями, досвідом, ретельністю та сумлінням,
а й з відкритим серцем».

Не перфідія не персвазія о! перверсія
Деінде це було б доречно але тут
Бога ради чому примас не рекомендує лікаркам
і медсестрам підходити до хворого з відкритими
цицьками

Солодкий Ісусе з серцем назовні
від якого розходяться промені
що висиш у кожній селянській хаті
кардіологи не знають таких штук

з мого ліжка відкривається вид на двері шефа
відділу швидкої діагностики я називаю його Хаусом
перед тим як мене сюди завезли
я встиг проглянути кілька серій
і хоч Г'ю Лорі кульгав а цей має контрактуру руки
виглядають вони так ніби це одна й та ж постать

він приходить перед сьомою виходить о пів
на четверту коли покидає кабінет
замикає двері на ключ у білій сорочці
і чорному піджаку з папкою під правою рукою
може через це й контрактура брюнет
із кількаденною щетиною гарний і розумний
такий собі сучий син але з верхньої полиці

думаю про його життя й не заздрю йому

я в Північній і гористій Кореї
порослій корейськими соснами
переховуюся в будинку молодої кореянки
їжджу в автобусах вулицями корейського містечка
агенти Кім Чен Ина висипають із джипів
витягують із будинків людей розстрілюють на місці
гори оперезані автострадами
з сірим бетонним покриттям
в якому відбивається повний місяць
Корея солодка й пантеїстична

я думаю що мушу записати
цей сон якщо взагалі ще буду щось писати
але хтось із товаришів по палаті каже
що йому снилася Індія а інший додає

що після бета-блокаторів сняться дивовижні речі
і я вже нічого не хочу записувати
бо це мені прописано бісокард конкор і сортис
дорогий д'Артаньяне

18 травня (на мої іменини) в Сан Марко
помер Марек Яцковський (на рік молодший за мене)
2 травня у Відні Дорім Дауме (молодша на дванадцять)
і не було її похорону та й ніколи не буде (тіло заповіла
Медичній Академії) дорогий комп'ютере
навіщо ти мені в цій лікарні
радимо також: фотографії Кори в розпачі
хлопець із фотою свідчить про близькість річки
(якщо знаєш що таке фота) думав я в автобусі
з Дрогобича в Карпати десь в околицях Стрия
під кінець травня 2008
день після того як по обіді у Львові
ще перед десертом
Дорін відлетіла до Відня

світ не корисний для серця
тож у палатах тут немає
телевізора з апаратом для вкидання
монет
зате є вікна з видом на вулицю Вороніча
з видом на дерева на дивний будинок
– сталь і скло мабуть трохи бетону –
який скидається на фабричний цех
вікна якого миють альпіністи на канатах
далі за ним аеропорт Окенце
близько дев'ятої у небі починається
рух і мої колеги
спостерігають за набором висоти
мене дивує їхня обізнаність
вони розрізняють типи літаків
і авіалінії
світ тісний

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.